

Asia: VN/8868/2019

Lausuntopyyntö: Uusimaa-PKS-Helsinki sote-erillisselvityksen loppuraportti

Lausunnonantajan lausunto

1. Ottaako raportissa esitetty malli riittävässä määrin huomioon alueen erityispiirteet sosiaali- ja terveydenhuollossa?

kyllä pääosin [Esitetty aluejako on sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisen ja tuottamisen näkökulmasta paremmin hallittava kuin yhden maakunnan malli. Viiden alueen mallissa vältetään osa niistä toiminnallisista riskeistä, joita yhden alueen mallissa olisi syntynyt. Voidaan olettaa, että sosiaali- ja terveyspalvelujen eriyttäminen kunnan muista peruspalveluista heikentää edellytyksiä vastata kasvavien kaupunkien erityisiin yhteiskunnallisiin haasteisiin. Sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteistyö kasvatukseen, opetus-, työllisyys- ja kotouttamispalvelujen kanssa on tärkeää erityisesti pääkaupunkiseudulla, jossa nopea kasvu, kaupungistuminen ja kansainvälinen muuttoliike luovat erityisiä haasteita. Länsi-Uudenmaan mm. palvelujen järjestämiseen ja kustannuksiin vaikuttavia erityispiirteitä ei ole riittävästi huomioitu. Alueella on kaksikielisiä kuntia, joiden palvelut pitää pystyä turvaamaan. Lisäksi saaristo ja pitkät etäisyydet aiheuttavat haasteita ja lisäävät kustannuspaineita.]

2. Ottaako raportissa esitetty malli riittävässä määrin huomioon alueen erityispiirteet pelastustoimessa?

kyllä [Esitetty Länsi-Uudenmaan sote-alue on sama kuin nykyinen Länsi-Uudenmaan pelastustoimen alue, joten malli mahdollistaa nykyisen kaltaisen pelastustoimen ja ensihoidon järjestämisen ja alueratkaisun. Viiden itsehallintomallin ratkaisu on toimiva ja mahdollistaa Uudenmaan pelastuslaitosten välisen yhteistyön jatkumisen. Uudenmaan alueella aluejako on ollut perusteltu ja toimiva, varsinkin suhteessa Suomen muiden pelastuslaitosten kokoon. Niistä lähes kaikki ovat Länsi-Uudenmaan pelastuslaitosta pienempiä. Yhden alueen malliin sisältyy pelastustoimen näkökulmasta suuret fuusioon liittyvät riskit ja muutuskustannukset. Ei löydy perusteltua syytä rikkoa nyt hyvin toimivaa pelastustoimen aluerakennetta.]

3. Mahdollistaako esitetty erilliskäytös malli pääsyn tarpeenmukaisten ja riittävien sote-palvelujen piiriin paremmin kuin yhden alueellisen järjestäjän malli?

kyllä [Esitetty Uudenmaan erillisratkaisumalli ottaa yhden alueen mallia paremmin huomioon Uudenmaan maakunnan erityiset palvelutarpeet, jotka edellyttävät itsehallintoalueen ja kunnan peruspalvelujen organisoitua yhteistyötä. Se on muutoksena hallittavampi kuin yhden alueellisen järjestäjän malli. Esitetty erillisratkaisumalli ei kuitenkaan ole yhtä hyvä kuin Uudenmaan kunnanjohtajien esittämä kuntayhtymämalli. Aluejako viiteen itsehallintoalueeseen pienentää joitakin taloudellisia ja toiminnallisia riskejä turvaten yhden alueen mallia paremmin mm. palvelujen saatavuuden, saavutettavuuden, laadun ja asiakas- ja potilasturvallisuuden. Esitetyssä mallissa myös lähipalvelujen tarjoaminen molemmilla kotimaisilla kielillä on paremmin järjestettävissä.]

4. Mahdollistaako erillisratkaisu yhteen sovitettujen asiakaskohtaisten perustason sote-palvelukokonaisuuksien toteutumisen alueella paremmin kuin yhden alueellisen järjestäjän malli?

kyllä pääosin [Esitetty erillisratkaisumalli on muutoksena hallittavampi ja riskittömämpi kuin Uudenmaan yhden alueellisen järjestäjän malli. Yhteen sovitetut asiakaskohtaiset sote-palvelukokonaisuudet ovat mahdollisia, mutta niiden turvaaminen ruotsin kielellä edellyttää erityisiä toimia. Raportin luvussa 2.1 on maininta sote-alueen ja peruskunnan välisen kiinteän yhteistyön tarpeesta hyte-palveluissa. Viiden alueen malli mahdollistaa integraation kunnan palveluihin yhden järjestäjän mallia paremmin. Yksi tärkeä sosiaali- ja terveys- ja sivistystoimen yhteistyöalue on opiskelija- ja oppilashuolto. Asiakaskohtaisten perustason sote-palvelukokonaisuuksien hallinta edellyttää koko Uudenmaan maakunnan alueella yhteensopivia sote-asiakas- ja potilastietojärjestelmiä.]

5. Mahdollistaako erillisratkaisu erikoistason palvelujen toteutumisen alueella paremmin kuin yhden alueellisen järjestäjän malli?

ei kantaa [Erikoistason palvelut toteutuvat hyvin myös yhden alueellisen järjestäjän mallissa. Jatkovalmistelussa tulee minimoida riskiä erikoissairaanhoidon eriytymisestä ja pirstaloitumisesta viidelle itsehallintoalueelle. On myös huomattava, että erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen integraatio edellyttää yhteensopivia tietojärjestelmiä sekä viiden itsehallintoalueen että yhden järjestäjän mallissa. Palvelujen tarjoaminen asiakkaan omalla kielellä on ratkaiseva tekijä laadun kannalta. Erytystason palvelujen turvaamiseksi kaikille on erillisratkaisussa mahdollistettava tiettyjen erityistason palvelujen käyttö oman itsehallintoalueen ulkopuolella ja maakuntarajojen yli (mm. psykiatriset palvelut, tietyt vammaispalvelut ja tietty erityisgeriatria).]

6. Mahdollistaako erillisratkaisu perus- ja erikoistason sosiaali- ja terveystalvelujen toiminnallisen integraation alueella?

kyllä pääosin [Perus- ja erikoistason sosiaali- ja terveystalvelujen ohjattavuus voi parantua ohjaavien tahojen määrän vähentyessä viiteen. Erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen integraatio edellyttää kuitenkin molemmissa tapauksissa yhteensopivia tietojärjestelmiä.]

7. Esityksen mukaisesti erikoissairaanhoidon järjestämisvastuu olisi yleisesti ja ensisijaisesti itsehallinnollisilla alueilla, HUSin järjestämisvastuu lakiin perustuvaa ja järjestämissopimuksella sovittavaa vastuuta. Onko raportissa kuvattu ratkaisu mielestänne sote-palvelujen järjestämisen näkökulmasta sekä hallinnollisesti ja HUSin omistajaohjauksen näkökulmasta toteuttamiskelpoinen ja turvaako se sote-palvelujen järjestämisen alueella?

ei kantaa [Ratkaisu voi parantaa perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon integraation edellytyksiä nykyiseen järjestelmään verrattuna. Myös ohjattavuus voi parantua järjestämisvastuun

keskittyessä viidelle itsehallinnolliselle alueelle ja ohjaavien tahojen määrän vähentyessä. Kauniaisten näkökulmasta mahdollisuus vaikuttaa erikoissairaanhoidon pienenee. On olemassa riski erikoissairaanhoidon pirstaloitumiseen ja siten kustannusten nousuun sen jakautuessa viidelle itsehallintoalueelle. HUS:in rooli vaativimmassa erikoissairaanhoidossa tulee turvata myös jatkossa.]

8. Turvaako erilliskorjaus sote-palvelujen järjestämiselle riittävän kantokykyiset alueet?

kyllä pääosin [Länsi-Uudenmaan 460 000 asukkaan itsehallintoalue on kantokykyinen ja tarkoituksenmukainen. Koko Uudenmaan maakuntaa tarkasteltaessa alueiden ja kuntien kantokykyssä on eroja.]

9. Turvaako erilliskorjaus asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumisen?

kyllä pääosin [Viiden alueen malli on demokratian näkökulmasta Uudenmaan aluetta parempi vaihtoehto. Se turvaa osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet paremmin kuin yhden järjestäjän mallissa. Silti pienen kunnan vaikutusmahdollisuudet ovat vähäiset ja huononevat nykyisestä, jolloin tarvitaan muita keinoja asiakkaiden kuulemiseksi sekä vaikutusmahdollisuuksien turvaamiseksi.]

10. Toteutuuko demokratia erilliskorjauksessa perustuslain edellyttämällä tavalla? (ks raportin luku 3) Jos ei, niin miten esityksen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia voitaisiin vahvistaa?

Demokratia toteutuu paremmin kuin yhden maakunnan korjauksessa. Pienen kunnan suorat vaikutusmahdollisuudet ovat kuitenkin vähäiset ja huononevat nykyisestä, jolloin tarvitaan muita keinoja, kuten asukasraateja, asukaskyselyitä ym., vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi.

Koska lainsäädännöstä, jolla demokratian toteutuminen varmistetaan, ei ole tarkempaa tietoa, asiaan on vaikea ottaa tarkemmin kantaa.

11. Toteutuuko palvelujen yhdenvertaisuus esitettyssä mallissa paremmin kuin yhden järjestäjän mallissa?

kyllä pääosin [Palvelujen saatavuus on tärkeä näkökulma yhdenvertaisuuden toteutumisen arvioinnissa. Yhdenvertaisuus on turvattavissa sekä alueellisessa että yhden järjestäjän mallissa. Koska esitettyyn malliin sisältyy riski erikoissairaanhoidon palvelujen pirstoutumiseen ja erilaistumiseen alueittain, on asukkaiden yhdenvertaisuuden varmistamiseen kiinnitettävä erityistä huomiota.]

12. Mahdollistaako erilliskorjaus kielellisten oikeuksien toteutumisen alueella paremmin kuin yhden järjestäjän mallissa?

kyllä [Viiden alueen malli on kielelliselle vähemmistölle parempi kuin yhden maakunnan malli. Länsi-Uudenmaan sote-alueella, johon Kauniainen kuuluu, ruotsinkielisen väestön osuus muodostuu kohtuulliseksi (13 %). Tutkimusten mukaan kielellisten palvelujen toteutuminen hyväksyttävästi edellyttäisi kuitenkin, että vähemmistökielen suhteellisen osuuden vähimmäismäärä on yli 25%, mieluiten kolmannes. Kuten ohjausryhmän loppuraportissa todetaan, aluejako ei kuitenkaan sinällään takaa kielellisten oikeuksien toteutumista millään alueella. Ruotsinkielellä toimivat palveluketjut edellyttävät yhteistyötä ja myöskin mahdollisuuksia käyttää palveluja itsehallintoalueiden yli Uudellamaalla ja myös yli maakuntarajojen. Suurempiin palvelukokonaisuuksiin on myös helpompi rekrytoida ruotsinkielentaitoisia koulutettua sote-

henkilöstöä sekä hoitaa sijaisuuksia ja päivystystoimintaa. Kielellisten oikeuksien toteutuminen on varmistettava lakisääteisillä järjestelyillä.]

13. Millä toimenpiteillä ja missä palveluissa kielellisiä oikeuksia voitaisiin vahvistaa?

Ruotsinkielisten palvelujen keskittäminen on paras tapa taata ruotsinkielisten palvelujen saatavuus. Lähtökohtaisesti hoito- ja palveluketjut tulee luoda siten, että ruotsinkieliset potilaat ja asiakkaat kohtaavat ruotsin kieltä taitavaa henkilökuntaa. Kauniainen on valmis laajentamaan kaksikielisten sote-palveluiden tarjoamista laajemmallekin alueelle.

Yhdenvertaisten palvelujen saatavuudessa on otettava huomioon palvelujen saaminen suomen- ja ruotsinkielellä myös alueilla, joilla kielivähemmistö on pieni. Kauniaisten kaupunki edellyttää, että vähemmistökielen vaikuttamistoimielimen asettaminen kaksikielisiä kuntia käsittävillä sote-alueilla varmistetaan lainsäädännöllisesti. Vähemmistökielen lautakunnan tehtävänä on muun muassa määritellä alueen kielellisen vähemmistön palvelujen tarve ja seurata näiden palvelujen saatavuutta ja laatua sekä kielellisten perusoikeuksien toteutumista käytännössä. Lautakunnan tulee myös toimia tiiviissä yhteistyössä HUS:in kanssa ja valvoa erikoissairaanhoidon palvelujen kielellistä toteutumista.

On selvää, ettei sote-alueen vähemmistökielen lautakunta yksin ja riittävällä tavalla riitä turvaamaan kielellisten oikeuksien toteutumista ja siksi Kauniaisten kaupunki katsoo, että lainsäädäntöön tulee myös kirjata sanktioita kielellisten palveluiden toteutumisen epäkohdista.

Kauniaisten kaupunki pitää myös tärkeänä, että sote-alueiden organisaatorakenteita luotaessa varmistetaan palvelujen käyttäjien oikeus asioida ja saada palvelua omalla kielellään. Tämä koskee niin sote-alueiden hallinnon järjestämistä kuin päättäviä toimielinrakenteita.

Ruotsinkielellä toimivat palveluketjut edellyttävät yhteistyötä ja myöskin mahdollisuuksia käyttää palveluja sote-alueiden yli Uudellamaalla ja yli maakuntarajojen. Tällaisia palveluja ovat esim. erityisryhmiin kohdistuvat palvelut kuten lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut, lastensuojelu, päihdehuollon, vammaishoidon ja ehkä osin iäkkäiden hoivapalvelut, jotka edellyttävät laajempaa väestöpohjaa toimiakseen.

14. Millaisia vaikutuksia arvioitte erilliskäytöllä olevan osana hallituksen linjaamaa valtakunnallista kokonaisratkaisua?

Esitetty erilliskäyttö poikkeaa vain vähän valtakunnallisen ratkaisun päälinjoista.

Sote-palveluiden tiiviin yhteyden säilyttäminen kaupunkien muihin palveluihin, erityisesti sivistystoimen ja sosiaali- ja terveystoimen yhteistyön turvaaminen voi toteutua paremmin esitettyssä mallissa.

Erillisselvityksessä ei käsitellä palvelujen rahoitusta, mutta rahoitukseen liittyvillä päätöksillä on optimaalista mallia haettaessa ratkaiseva merkitys. Uudenmaan erillisratkaisun rinnalla koko sote-uudistusta ja erityisesti sen rahoitusratkaisua tulee valmistella hyvässä yhteistyössä koko kuntakentän kanssa.

15. Ehdotuksia itsehallinnollisten alueiden nimiksi?

On tärkeää, että nimi toimii hyvin sekä suomen- että ruotsinkielellä ja nimestä tulee selkeästi käydä ilmi, että kyseessä on sote- ja pelastusalue.

16. Muut vapaamuotoiset huomiot loppuraportista

Raportti vastaa Uudenmaan kuntien esittämiin huoliin lähinnä aluejaon osalta.

Kauniainen suhtautuu kriittisesti uuden hallinnon tason luomiseen, koska se etäännyttää päätöksentekoa asukkailta, heikentää varsinkin pienten ja keskisuurten kuntien vaikutusmahdollisuuksia sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä uhkaa luoda uusia siiloja sosiaali- ja terveyspalvelujen ja kunnille jäävien palveluiden välille. Kauniaisten tapauksessa riski on myös suuri sille, että siirtyvien palveluiden osalta niiden taso tulee heikentymään suhteessa nykyiseen palvelutasoon.

Esitetty ratkaisumalli, joka aluejaon osalta vastaa Uudenmaan kuntien yhteistä näkemystä, on joka tapauksessa sekä toiminnallisesti, että demokratian kannalta kannatettavampi ratkaisu, kun yhden alueen malli.

Sote-uudistuksen rahoitus ei voi perustua edellisen vaalikauden ratkaisuihin. Uudenmaan erillisratkaisun rinnalla myös koko sote-uudistusta ja erityisesti sen rahoitusratkaisua tulee valmistella hyvässä yhteistyössä niin kaupunkien kuin koko kuntakentän kanssa. Edellisen rahoitusmallin valuviat tulee korjata.

Aiempi malli ei kohdellut kuntia yhdenvertaisesti. Kunnallisveroprosentin tasasuuruinen leikkaus kaikilta kunnilta olisi rokottanut Helsingin seudun, kasvavien kuntien ja erityisesti Kauniaisten ja Espoon tuloista huomattavasti suuremman suhteellisen osuuden kuin muilta kunnilta. Lisäksi kunnallisverotulopohjasta olisi kokonaisuutena siirtynyt valtiolle enemmän varoja kuin mitkä ovat kuntien sote-toimintojen kustannukset. Yhteisöverotulojen leikkaus ja kiinteistöveron sisällyttäminen verotulotasaukseen olisivat vieneet verotuloja erityisesti pääkaupunkiseudulta. Malli olisi myös huomattavasti lisännyt mm. Kauniaisten valtionosuusriippuvuutta ja siten yleistä riippuvuutta valtion päätöksistä.

Kuntien tulojen keruu ja siirto valtiolle maakuntien rahoitusta varten on mahdollista toteuttaa usealla eri tavalla. Vaihtoehtoisia malleja sekä niiden vaikutuksia tulee analysoida perusteellisesti tiiviissä yhteistyössä kuntakentän kanssa. Sote-rahoitusmallin valinnan tulee perustua tutkittuun

tietoon ja yhteisesti jaettuihin vaikutusarvioihin. Vain näin on mahdollista turvata kuntien yhdenvertainen kohtelu sekä löytää taloudellisesti kestävä ratkaisu koko julkisen talouden kokonaisuutta tarkastellen.

Sote-uudistuksen rahoituksella tulee ratkaista ennen kaikkea sote-palvelujen rahoitus. Omaan asianaan valtion tulee ratkaista verotulopohjaltaan taantuvien kuntien rahoituksen riittävyys sekä rahoitusperiaatteen toteutuminen niissä palveluissa, jotka sote-uudistuksen jälkeen jäävät kuntien järjestämistä vastuulle. Sote-uudistuksen rahoitusmallia valmisteltaessa on turvattava kuntien tasapuolinen kohtelu väestönkasvun vaatimukset huomioiden. On koko maan etu, että pääkaupunkiseutu ja sen kaupungit kykenevät tulevaisuudessakin investoimaan niin liikenteeseen kuin kasvavan väestön tarvitsemiin palveluihin. Mikäli kaupungistumisen kestävässä hoidossa epäonnistutaan, kärsii siitä vastaavasti koko Suomi.

Yksi lisähuoli sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen liittyen koskee opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden tulevaa sijoittumista. Kauniainen esittää, että kunnilla tulee olla oikeus järjestää oppilas- ja opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut yhdessä muiden kuntien kanssa tai sopia yhdessä näiden palveluiden järjestämisestä itsehallintoalueen kanssa.

Oppilas- ja opiskeluhuollon koulupsykologit ja -kuraattorit tarvitaan lähelle oppilaita, opiskelijoita ja opettajia. He ovat kiinteä ja tärkeä osa koulu yhteisöä yhteisöllisen hyvinvointityön avainhenkilöinä ja yhteisöllisen opiskeluhuollon ryhmän jäseninä. Koulujen yhteisöllistä opiskeluhuoltotyötä ja sitä kautta opiskeluhuollon psykologien ja kuraattoreiden roolia koulun keskeisinä toimijoina ja jäseninä on vahvistettu vuonna 2014 käyttöön otetussa oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Myös koulun yhteisöllisyyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia tukevien suunnitelmien laatiminen ja päivittäminen, kuten opiskeluhuollon suunnitelma, kiusaamisen ja häirinnän vastainen suunnitelma ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma, kuuluvat heidän työhönsä. Työnjohdon ja -organisoinnin on oltava siellä, missä työ tehdään ja missä on tuntemusta päiväkotien ja koulujen arjesta ja mitä on ennaltaehkäisevä ja yksilökohtainen opiskeluhuolto kussakin yksikössä.

Samalla on todettava, että sivistystoimen ja sosiaali- ja terveydenhuollon monialaisen yhteistyön toteuttaminen, kuten oppilashuolto, mahdollistuu viiden alueen mallissa kuitenkin selkeästi yhden järjestäjän mallia paremmin, koska se paremmin mahdollistaa paikallisten olosuhteiden huomioimista. Oli rakenne mikä tahansa, on tärkeää, että kuraattorit, kouluterveydenhoitajat ja -psykologit ovat lähipalvelua, osa myös yhteisöllistä opiskeluhuoltoa ja kouluissa lasten ja nuorten kouluympäristössä. Mikäli oppilashuolto kokonaisuudessaan siirretäisiin itsehallintoalueen järjestettäväksi, tulee varmistaa se, ettei palvelutaso selkeästi heikkene nykyisestä niissä kunnissa, jossa on huolehdittu ennaltaehkäisevän työn hyvästä resursoinnista.

Söderlund Gun

Kauniaisten kaupunki - Kauniaisten kaupunginvaltuusto 24.2.2020 (§ 5)